

10 AI terminų, paaiškintų paprastai

LLM, promptas, tokenai, konteksto langas, haliucinacija ir dar penki žodžiai, kuriuos visi vartoja taip, lyg tu jau žinotum. Kiekvienas paaiškintas paprastai, su pavyzdžiu iš kasdienybės.

PRADŽIA

7 MIN SKAITYMO

2026-09-16

Visi apie AI kalba taip, lyg tu jau žinotum, kas yra tokenas ir kuo jis skiriasi nuo konteksto lango. Jei nežinai, nieko tokio: šiuos žodžius sugalvojo inžinieriai, ne mokytojai. Čia dešimt terminų, kurie girdimi dažniausiai, kiekvienas paaiškintas paprastai ir su pavyzdžiu iš kasdienybės. Perskaityk kartą, išsisaugok ir grįžk, kai koks nors žodis vėl užklius.

01

Dešimt terminų

LLM, didysis kalbos modelis

Tai smegenys už pokalbio lango. Modelis perskaitė milžinišką dalį interneto ir išmoko vieno dalyko labai gerai: spėti, koks žodis eina toliau. Kai rašai Claude ar ChatGPT, kalbi su LLM.

Pavyzdys: telefono klaviatūra siūlo kitą žodį, kai rašai žinutę. LLM daro tą patį, tik perskaitęs milijonus knygų, todėl gali pasiūlyti ne vieną žodį, o

visą laišką buhalterei. Kai tai supranti, didelė dalis AI nustoja atrodyti kaip magija.

Promptas

Promptas yra tai, ką parašai AI. Tavo užduotis jam. Neaiškus klausimas duoda neaiškų atsakymą, todėl visas menas yra konkretumas.

Pavyzdys: „parašyk skelbimą apie dviratį“ duoda tekstą, kuris skamba kaip niekieno. „Parašyk skelbimą į Skelbiu.lt apie vaikišką dviratį, važinėtas dvi vasaras, tonas draugiškas, iki keturių sakinių“ duoda tekstą, kurį įdedi iš karto. Dauguma prastų AI atsakymų yra tiesiog neaiškūs promptai.

Tokenai

Tokenai yra AI skaitymo vienetai. Jis mato ne žodžius, o gabalus: žodis „krepšinis“ jam gali būti „krepš“ ir „inis“. Visi limitai ir kainos skaičiuojami tokenais, ne žodžiais. Lietuviškas tekstas dažniausiai suskaidomas į daugiau tokenų nei toks pat angliškas, nes galūnės ir a, č, ę skaidomos smulkiau.

Pavyzdys: tas pats laiškas lietuviškai suvalgo daugiau tokenų nei angliškai, todėl ilgi lietuviški dokumentai greičiau užpildo limitą. Kai girdi apie tokenų limitus ar kainą už tokeną, kalbama būtent apie tai.

Konteksto langas

Tai AI trumpalaikė atmintis viename pokalbyje: kiek jis gali laikyti galvoje vienu metu. Kai pokalbis ilgas, langas prisipildo, ir modelis pradeda

pamiršti pradžia. Todėl labai ilgas pokalbis pamažu darosi vis prastesnis.

Pavyzdys: dvi valandas su Claude rašai kurso pamokas, ir staiga jis pamiršta, kad sutarėte rašyti „tu“, ne „jūs“. Langas pilnas. Pradėk naują pokalbį, įklijuok trumpą santrauką, ir jis vėl aštrus.

Haliucinacija

Haliucinacija yra tada, kai AI kažką sugalvoja ir pasako taip užtikrintai, lyg tai būtų faktas. Jis nemeluoja, jis spėja ir spėdamas neabejoja. Todėl vardus, datas ir skaičius visada pasitikrink.

Pavyzdys: paklausi, kokią formą pildyti VMI, ir gauni tvirtą atsakymą su formos numeriu, kurio nėra. Arba paprašai teismo sprendimo pavyzdžio, o jis pacituoja bylą, kuri niekada nevyko. AI yra geras pirmas juodraštis, bet ne galutinis šaltinis.

Mašininis mokymasis

Tai būdas, kai AI mokosi iš pavyzdžių, o ne iš taisyklių, kurias kažkas surašė. Parodai jam daug duomenų, jis pats randa dėsningumus ir tobulėja.

Pavyzdys: bankas užblokuoja tavo kortelės mokėjimą trečią valandą nakties kitoje šalyje. Niekas neparašė taisyklės būtent tavo atvejui: sistema matė milijonus mokėjimų, pažymėtų „sukčiavimas“ arba „viskas gerai“, ir išmoko atpažinti įtartinus pati. Tas pats vyksta Gmail šlamšto aplanke.

MCP ir jungtys

Jungtys (Connectors), kartais vadinamos MCP, yra kištukai, per kuriuos AI pasiekia tavo programas: paštą, kalendorių, failus, Notion. Tau nebereikia nieko kopijuoti ir klijuoti, jis nueina ir pasiima pats. MCP yra technologija po jungtimis, o tau užtenka žinoti, kad tai tas pats dalykas.

Pavyzdys: prijungi Gmail, ir Claude ryte pasako, į kuriuos tris laiškus reikia atsakyti šiandien, o kuriuos aštuoniolika galima ištrinti. Tuo momentu jis nustoja būti pokalbių langu ir tampa asistentu.

Generatyvinis AI

Tai bendras pavadinimas AI, kuris kuria naujus dalykus: tekstą, vaizdus, vaizdo įrašus, muziką. Jei jis ne rūšiuoja ar analizuoja tai, kas jau yra, o sukuria kažką naujo, jis generatyvinis.

Pavyzdys: ChatGPT nupiešia kvietimą į vaiko gimtadienį, Claude parašo sveikinimą kolegai, kuris išeina į pensiją. Abu generatyviniai. Tik atmink: Claude vaizdų nekuria, tam reikia ChatGPT ar kito vaizdų įrankio.

AGI

AGI, bendrasis dirbtinis intelektas, yra hipotetinis taškas, kai AI galės padaryti iš esmės bet ką, ką gali žmogus, įskaitant tai, ko jo niekas nemokė. Ten dar nesame.

Pavyzdys: kai internete ginčijamasi, ar AI „perims pasaulį“, dažniausiai kalbama apie AGI. Ginčas tikras, tik jis apie ateitį, o ne apie tą Claude, kuriame šiandien rašai laišką.

Vibe coding

Vibe coding reiškia kurti programas tiesiog pasakant AI, ko nori, paprastais žodžiais, be programavimo žinių. Tu aprašai, AI parašo kodą, tu pasakai, ką pakeisti.

Pavyzdys: nori skaičiuoklės, kuri padalija restorano sąskaitą penkiems draugams su arbatpinigiais. Parašai tai vienu sakiniu Claude, ir po kelių minučių turi veikiančią puslapį, kurį atsidarai telefone. Diplomo nereikia, reikia aiškos idėjos ir žodžių jai apibūdinti.

02

Dar penki, kurie greitai pasitaikys

Pirmą dieną jų nereikia, bet netrukus išgirsi. Po vieną eilutę kiekvienam.

- **Agentas:** AI, kuris ne tik atsako, bet ir atlieka visą darbą nuo pradžios iki galo: pats ieško, pats rašo, pats tikrina.
- **RAG:** būdas leisti AI atsakyti iš tavo paties dokumentų, kad jis remtųsi tavo informacija, o ne tik tuo, ko išmoko.
- **Papildomas mokymas (fine-tuning):** papildomas modelio treniravimas tavo stiliui ar konkrečiai užduočiai, kad jis tiktų būtent tau.
- **Multimodalinis:** AI, kuris supranta ne tik tekstą, bet ir vaizdus, garsą, vaizdo įrašus, viename lange.
- **Atviro kodo modelis:** modelis, kurį bet kas gali parsisiųsti, paleisti savo kompiuteryje ir keisti, o ne toks, kurį valdo viena įmonė.

Ką padaryti šiandien

Išsirink vieną terminą, kurio iki šiol nesupratai, ir paaiškink jį kam nors savais žodžiais: kolegai, vaikui, kaimynei. Jei pavyko paaiškinti, jis tavo.